

Angående de i kyrkans väggar insatta stenarnas yttre öden se Sm 56. Sm 57 är inmurad i det på kyrkans södra sida utbyggda nya vapenhusets yttervägg snett till höger över portalen. På bilden i *Samlingar för Nordens fornälskare*, vilken enligt Sjöborg härrör från Liljegren, är denna sten avritad tillsammans med Sm 58 på sådant sätt, att man får den uppfattningen, att Sm 57 sitter snett under Sm 58 i ett nedre kvaderstensvarv, vilket ej är fallet. Den del av stenen, som är fri från rappning, är vid sin nedre rand 22 cm lång, 13,5 cm hög. Runorna, fördelade på två rader, äro 4 cm höga.

Inskrift:

asti. | gup
1 5

... Guð.

... Gud.

Till läsningen: Läser man den övre raden ur samma synvinkel som den undre, får man ett ord **ilsk**, där emellertid **l** är vänt upp och ner, **s**, av yngsta typ, är vänt bak och fram och **k** har en påfallande kort bst, om man jämför den med bst till **5 g**. Dessutom har den inledande punkten en egendomlig placering vid inskriftens övre rand. Läser man runorna 1–4 upp och ned, vilket torde vara att föredraga, ge de ordet **asti**. Punkten i **5 g** är tydlig, den som finnes efter **4 i** kännes också ganska väl.

Sjöborg säger om denna inskrift: »Det som står inunder skall vara *Ilsk gti*, det är *Iskil gerti*, eller Eskil gjorde (runristningen).» Wieselgren: »*Älsk gud* är rimligare läsart än *Iskil girti*: *Eskil gjorde*». Runföljden 1–4 **asti** kan möjligen återge ett personnamn.

Angående dateringen se Sm 56.

58. Rydaholms kyrka.

Pl. 47.

Litteratur: L 1906. B. A. Ennes: Fm 61 (hs i KB); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); J. Adlerbeth: Beskrifning öfver småländska fornlemningar 1831 (ATA); J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 71, läsning (ATA), Fornlemningar i Småland (ATA); J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB); C. E. Bexell: Redogörelse i Wieselgrens Samlingar till Ny Smålands beskrifning (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 120; Finn Magnusen: Forsøg til Runamøindskriftens palæographiske Udvikling og Forklaring s. 309 (i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Historiske og philosophiske Afhandlinger. Sjette Del, 1841); P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 1 (1844) s. 59, 3 (1846) s. 43; J. Allvin: Beskrifning öfver Östbo hd (1852) s. 88; N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 153, tr. i NSmMedd 10 (1932) s. 57; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen: Anteckningar (NSmArk); F. Lignell: Rydaholm i forntid och nutid (1936) s. 49; Th. Hübner: Anteckningar 1941; S. B. F. Jansson: Skrivelse till Riksantikvarien den 29/11 1949 (ATA).

Äldre avbildningar: J. G. Liljegren: teckning i Fullständig Bautil (ATA) 5 och i Sjöborgs aa pl. 56 fig. 180, i Wieselgrens Ny Smålands beskrifning 1 s. 59 fig. 4a, i Magnusens aa Tab. 4 fig. 9; J. J. Lagergren: teckning i Rättelser och tillägg 2 s. 171; Lignell: teckning 1908 (kopia i NSmArk); Hübner: teckning 1932, publicerad i Lignells aa s. 50.

Sm 58 har fått en placering, som i hög grad försvårar undersökning och fotografering. Den sitter nämligen i tornets södra vägg mer än 10 m över marken och 50 cm från tornets sydvästra hörn.

Den avritades på sin tid av Liljegren. »Runstenen, som sitter ganska högt upp under tornluckan, är endast med mycken möda åtkomlig och endast den som är dess mera wan att wistas i höjden stiger ända dit upp utan fara för swindel. Att Liljegren icke lyckats gifwa Bokstafven som står närmast intill stenens kant sin ursprungliga genuina form, är icke otroligt. De personer, som biträdde honom att komma upp till stenen lefwa ännu och kunna berätta, att han haft en för dechiffreringen ganska obeqwäm ställning, och att han icke allenast beklagat sig deröfver, utan äfven berättat, att stenen vid ena kanten war skadad och swår-läslig» (Bexell). Senare ha två av församlingens kantorer, F. Lignell (1908) och Th. Hübner (1932) utfört

avritningar. Vid mitt besök i Rydaholm den 27/6 1941 undersöktes inskriften, varvid Hübners teckning medfördes och dess överensstämmelse med originalet kunde fastställas.

Stenen är 74,5 cm lång, 40 cm bred. Inskriften är anbragt på ett 11,8 cm brett band, som sträcker sig horisontellt något snett upp mot höger över stenens yta.

Inskrift (enl. avritning av S. B. F. Jansson):

Inskriften är liksom Sm 56 av typen meningslösa inskrifter med degenererade runor. Se Sm 3. De tolkningar, som framställts, ha följaktligen endast lärdomshistoriskt kuriositetsintresse. Hos Sjöborg läses och tydes: »*Dir thor dgr, Sven mm As bor* (Asbjörn) eller *detta torn täcker Sven Asbjörnsson murmästaren.*»

Wieselgren (aa I s. 63) skriver: »Wi försöka en läsning, som aftagaren Liljegren varit nog försiktig att ej företaga sig. Wi skulle tro att D och B äro 2 motvända D; så skrefs m i medeltiden, och war denna figur i början den Virdiska runradens m. Det är 1000. Derpå följer ett Virdisk C. Det är hundra. Op — — — d d. ä.: uppfördt eller uppbyggdt, ab d. ä. af N.N. namnet. Derpå: at: uti; Bor; en större gård nära Ed i Woxtorp. Byggmästarens namn bör upplifwas, sedan han sjelf önskat det bewaradt. Der äro följ. bokstäfwer sammanbundne Gotr och framom dessa en för mig okänd runa, som Sjöborg tog för s. Osgöter, Asgötr eller Göte mände han hetat och byggt kyrka 1100.» J. J. Lagergren: »Tolkningen, den jag ej tilltror mig, lemnas till mera upplyste.»

59. Horda. Rydaholms sn. Nu i Upplid.

Pl. 49.

Litteratur: Ransakningarna 1690; J. Allvin: Beskrifning öfver Östbo härad (1852) s. 91; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB); N. G. Djurklou: Antiqvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 158, tr. i NSmMedd 10 (1932) s. 59; E. Ihrfors: Smolandia sacra (ATA) 2 s. 354; G. Stephens: The Old-Northern Runic Monuments 4 (1901) s. 89.

Äldre avbildningar: Allvin: teckningar 1847 och 1848 i J. E. Lagergrens aa, av vilka den från 1848 är återgiven i Stephens aa s. 89; Djurklou: teckning i o.a. hs pl. 20; Ihrfors: teckning i aa; O. v. Friesen: foto 1917 (NSmArk).

Stenen har numera sin plats vid Upplövs Mellangård i byn Upplid Ö om manbyggnaden på andra sidan landsvägen.

I *Ransakningarna* 1690 omnämnas två runstenar i socknen, »af hwilka then enne stäär uthi *Skaftarpa giärde* uppå ett röör [Sm 60]: then andre widh *Horda broo*». Dessa två stenar äro alltjämt de enda ute i fältet resta, som finnas i Rydaholms socken, och att den sistnämnda, vid Horda bro, är identisk med Sm 59, som nu står i Upplid är troligt genom Allvins berättelse: »I samma by har prosten Bexell påträffat en förut icke känd runsten. Stenen har, som det troddes, i hundrade år begagnats såsom trappsten vid en logdörr. Numera kan ingen med säkerhet upplysa hvarest stenen fordom stått, men troddes stället hafva varit vester eller nordvest om byn, ej långt ifrån vägen, som går ifrån byn ut till landsvägen åt Vernamo. Det berättades, att för några år tillbaka en herreman från Stockholm ankommit till byn och efterfrågat stenen, emedan han sade sig känna det en sådan skulle finnas der i trakten; men att mannen som hade stenen hindrade all upplysnings meddelande åt forskaren, af fruktan att mista sin vackra och ovanliga trappsten. (I trakten omkring byn saknas alla till sådant ändamål tjenliga stenhallar, troligen uppletade till qvadersten vid kyrko- och tornbyggnaden.) Vid stenens granskning befanns öfre ändan deraf blifvit afslagen, och det afslagna stycket förkommet. Blott de undre delarne af ormslingan äro således qvar ... Stenen är emellertid, genom Prosten Bexells försorg, rest vid landsvägen, der nyssberörda grupp af ättekullar ligga.»